

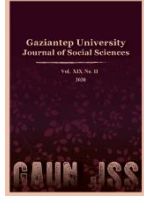
PAPER DETAILS

TITLE: Kur'an Kursu Öğreticilerinin Hadis Bilgileri Üzerine Bir Değerlendirme: Gaziantep Örneği

AUTHORS: Recep ASLAN, Elif KOCABAS

PAGES: 1069-1089

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1647501>

GAZİANTEP UNIVERSITY JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Journal homepage: <http://dergipark.org.tr/tr/pub/jss>

Araştırma Makalesi • Research Article

Kur'an Kursu Öğreticilerinin Hadis Bilgileri Üzerine Bir Değerlendirme: Gaziantep Örneği¹²

An Evaluation of the Qur'an Course Teachers on Hadith Information: The Case of Gaziantep

Recep ASLAN^{a*} Elif KOCABAŞ^b

^a Prof. Dr., Gaziantep Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Gaziantep / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0001-7775-04-05

^b Kur'an Kursu Öğreticisi, Gaziantep / TÜRKİYE
ORCID: 0000-0002-7578-5338

MAKALE BİLGİSİ

Makale Geçmişi:

Başvuru tarihi: 18 Mart 2021

Kabul tarihi: 7 Temmuz 2021

Anahtar Kelimeler:

Hadis,
Kur'an kursu öğreticisi,
Gaziantep,
Şahinbey,
Şehitkâmil

ARTICLE INFO

Article History:

Received March 18, 2021

Accepted July 7, 2021

Keywords:

Hadith,
Quran Course Lecturer,
Gaziantep,
Sahinbey,
Sehitkamil

ÖZ

Kur'an kurslarının öğretim programı, Kur'an-ı Kerim ve temel dini bilgilerden oluşmaktadır. Hadisler, temel dini bilgiler öğretim programının vazgeçilmez bir parçasıdır. İslam dininin doğru anlaşılması sahih hadislerin mevzu rivayetlerden ayırt edilmesine bağlıdır. Çalışma ile Kur'an kursu öğreticilerinin hadis bilgilerinin farkına varmaları ve böylelikle ilgili kurumların gerekli önlemleri almalarına katkıda bulunması amaçlanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, anket yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonunda; demografik değişkenlere bağlı olarak, sahih ve mevzu hadis içeren ifadeler farklı cevapların verildiği tespit edilmiştir.

ABSTRACT

The teaching program of the Quran courses consists of Qur'an-ı Kerim and basic religious information. Hadids are an essential part of the basic religious knowledge teaching program. The correct understanding of the religion of Islam depends on the distinction of the subject of possessive discourse from the rumors. The study aims to make the Quran course instructors aware of the information of the disciples and thus contribute to the appropriate measures for the relevant institutions. The survey method was used as a data collection tool. In the end of the study, it was determined that depending on the demographic variables, different answers were given to statements containing ownership and subject matter.

¹ Bu makale, Elif Kocabaş'ın Prof. Dr. Recep Aslan danışmanlığında hazırladığı "Kur'an Kursu Öğreticilerinin Hadis Bilgilerinin Düzeyi: Gaziantep Örneği" (Gaziantep Üniversitesi SBE, Gaziantep 2020) adlı yüksek lisans tezinin ilgili bölümlerinden geliştirilmiştir.

² Bu çalışma Gaziantep Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projesi Birimi tarafından İLHYTF. YLT. 19. 03 proje numarası ile desteklenmiştir.

EXTENDED ABSTRACT

The Prophet Mohammad, Who was given the task of Prophet, was charged with explaining and explaining the things that were sent by Allah to people as a requirement of his mission as a messenger. At the same time, He was presented as the best example to people and believers were asked to follow Him. The Prophet Muhammad, who was given the task of Prophet, was charged with explaining and explaining the things that were sent by God to people as a requirement of his mission as a Messenger. At the same time, He was presented as the best example to people and believers were asked to follow Him. The information (Hadiths) conveyed from the Prophet has a special sanction power on us because obedience to him is obligatory and it is obligatory.

The duty of enlightening the society on religious issues and providing them with sound and correct information belongs to the Directorate of Religious Affairs. The Presidency of Religious Affairs, established by law and charged with conducting religious services, has to do its duty through administrative Staffs, Preachers, Imam-Hatips and Qur'an course instructors. In our study, with the concept of Quran course instructor, the persons responsible for religious service within the Presidency of Religious Affairs are meant.

What we mean by the "Hadith" information here is to know whether a statement is a valid or a story narration. In addition, the attitude of the Quran course instructors regarding Hadiths is also included in the subject.

The main subject of our study is the level of Hadith knowledge of the Quran course instructors. In this context, the following questions were sought in our research:

- Are the ages of the Quran Course instructors effective on the hadith knowledge?
- How effective are the educational status and tenure of the Quran course instructors on the Hadith knowledge?
- What are the main sources of Quran course instructors in learning Hadith?
- What are the attitudes of the Quran course instructors regarding Hadiths?

The main purpose of this study is to reveal the level of interest and knowledge of the Quran course instructors with Hadith. Quran course instructors are effective and competent people in religious knowledge of the people. The Hadith knowledge levels of the Quran course instructors will give us clues about the Hadith knowledge of the society. It is extremely necessary and important to update the Hadith information in the constantly changing social conditions.

This study will contribute to understanding the Hadith knowledge levels of the Quran course instructors, and thus taking the necessary precautions by the relevant institutions. Hadith / Tradition is one of the two main sources of Islam. The correct understanding and practice of religion depends on the correct knowledge and understanding of the Hadiths.

In the experimental part of the study, the questionnaire method was used as a data collection tool. The questionnaire form is valid and reliable. Because, in the development of the tools in question, the processes to be followed in scale development and the scientific measures related to these processes were followed.

Survey forums; After obtaining the necessary legal permissions, the sample was delivered to the Quran course instructors at their regular monthly meetings, the necessary explanation was made about the research, the questions were answered in a healthy way, and was gathered at the end of the meeting.

"Statistical Analysis SPSS Program" was used to interpret the statistical results of the data. The research method and technique used in each section has been scientifically evaluated and interpreted.

Confidence interval and "P" value were reflected in the results while making the statistical evaluation. In SPSS programs, "P" value is the abbreviation of the word "Significance". "P" value shows the amount of possible error when we make the decision "there is a statistically significant difference" in a comparison. If the "P" value in a test result is below 0.05, it means that there is a significant difference as a result of the comparison.

The data of the questionnaire were defined in the SPSS program. The answers given by the Qur'an course tutorials were entered in the SPSS program. The requested information was reached through the analysis results by using the program. In the questionnaires made by giving "P" values, it was stated whether the hypotheses made a significant difference or not. The study was terminated by writing the results and suggestions in line with the data obtained.

The results obtained from the study are as follows:

It has been seen that the most read hadith book among the Quran course instructors is "*Riyazü's-Salihin*". A total of 131 people stated that they had read this work. In all the researches conducted since the research conducted by Mehmet Bilen in 1996, the results show that the most read Hadith book is "*Riyazu's-Salihin*". We are mistaken in our assumption that the book of Islam with hadiths is the most widely read book. The second most read work is "*Sahih-i Buhari*", the third is "*Islam with Hadiths*". The least read works are "*Ramuze'l- Ehadis*" and "*Sünen-i Nesai*". There is a direct proportion between the reading rate of books and the rate of their presence in libraries.

According to our research; 127 (92.70%) instructors care about the soundness of the Hadith that he transmits to others. The rate of the Quran Course Tutors who follows the books and articles published on the field of Hadith is 18%. 25% of the Quran Course Instructors do not follow these publications. The rate of the Quran Course Instructors who believe that one of the biggest factors of superstitions being placed among the people is the false Hadiths used in the activities of guidance is 70%.

According to the data on Authentic Hadiths; the most well-known Authentic Hadiths is the Hadith-i Sharif that says "*The best of you are those who learn and teach the Quran*" with a rate of 98.5%. Then comes the Hadith-i Sharif with a rate of 97.7%, "*The feeling of shame is in faith*". The least known Hadith about social relations with a rate of 44.9% is as follows: "*Do not dismiss each other, do not turn away from each other and do not envy each other. O servants of God (Allah), be brothers*". 55.1% of the instructors called this Authentic Hadiths as "Verse". It is surprising that this Authentic Hadiths, which we think is frequently used in enlightenment activities, is unknown. Apart from that, it has been determined that other Hadiths are generally known. In 5 of the 9 Authentic Hadiths, the instructors in Şahinbey district are more successful. In this case, it can be thought that the activities of the Qur'an course teachers in Şahinbey district and the activities of Islam reading with the Hadiths they made among themselves in groups.

The general awareness of subject narrations is low. The most well-known subject narration is the one about women and family. The least known is the subject narration, which deals with death and beyond. The Quran course instructors in Şahinbey district gave more correct answers to 5 phrases, and the Quran course instructors in Şehitkâmil district gave more correct answers to 4 phrases.

Giriş

İslam dininin temelinde Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şerifler vardır. Hadis-i şeriflerin, günümüze kadar Kur'an-ı Kerim gibi değişmeksizin gelemediği doğrudur. Farklı fikirlerde olan insanlar kendi görüşlerine Kur'an'ı Kerim'de bir delil bulmadığı zaman, Hz. Peygamber (sav) vasıtasıyla! görüşünü kabul ettirmeye çalışmıştır. Ancak hadis uydurma faaliyetlerinin ne zaman başladığı konusu tartışmalıdır (Yıldırım, 2011, s. 17).

Bununla beraber, âlimlerin hadisler konusunda çok titiz oldukları; her duyduklarını hadis diye nakletmedikleri, bir takım araştırmalar neticesinde elimizde bulunan hadis külliyatını oluşturdukları da bilinmektedir. Bu titiz çalışmalara rağmen ne yazık ki birçok rivayet, hadis olarak nakledile gelmiştir.

Bu rivayetlerin halk arasında dolaşıyor olması, insanların bir kısmının hadislere, bir kısmının da İslam dinine olan güvenini sarsmaktadır. Bu güvensizlik günümüzde hadisleri toptan inkâr etme boyutuna ulaşmıştır. Hadislerin inkâr edilmesi de yaşanmak üzere indirilmiş olan Kur'an'ın anlaşılması; dolayısıyla İslam'ın yaşanması konusunda bir takım problemleri beraberinde getirecektir.

Kur'an kursları, Müslüman bireylerin din eğitimi konusundaki ihtiyaçlarına cevap vermek üzere tesis edilmiş olan yaygın din eğitimi kurumlarıdır. Bu kurumlardan okul öncesi eğitim çağındaki çocuklardan, üniversite çağındaki gençlere, evliliğe yeni adım atmış yetişkinlerden, oldukça uzun bir yaşam tecrübesi olan yaşlılara kadar geniş bir halk kitlesi yararlanabilmektedir. Dolayısıyla Kur'an kursları toplumun hemen her kesimine din eğitimi hizmeti sunmaktadır (Karasu, 2019, s. 479-500). Bu durum Kur'an kurslarının ülkemizdeki Müslüman bireylerin din eğitimi ihtiyacını karşılamak bakımından ne derecede önemli bir yere ve işleve sahip olduğu/olabileceği konusunda bir fikir vermektedir (Korkmaz, 2012, s. 339-340). Bu anlamda Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerle, hitap ettiği kesime yol gösteren Kur'an kursu öğreticilerinin bilgi seviyesinin yüksek olması beklenir.

Amaç ve Yöntem

Araştırmanın Amacı

Çalışmamızın amacı, Kur'an kursu öğreticilerinin hadis bilgisini ortaya koymaktır. Kur'an kursu öğreticileri, halkın din bilgisi konusunda etkin ve yetkin kişilerdir. Kur'an kursu öğreticilerinin hadis bilgi seviyeleri bize toplumun hadis bilgileri hakkında ipuçları verecektir.

Araştırmanın Problemi

Çalışmamızın konusu, Kur'an kursu öğreticilerinin hadis bilgilerinin düzeyidir. Bu çerçevede araştırmamızda şu sorulara cevap aranmıştır:

- Kur'an kursu öğreticilerinin hadis bilgileri üzerinde yaş, eğitim durumu ve görev süresi ne kadar etkilidir?
- Kur'an kursu öğreticilerinin hadis öğrenmede başlıca kaynakları nelerdir?
- Kur'an kursu öğreticilerinin hadislerle ilgili tutumları nasıldır?

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, Gaziantep ili merkez ilçelerde görev yapan Kur'an kursu öğreticileridir. Diğer ilçelerde Kur'an kursu ve Kur'an kursu öğreticisi sayısı az olduğu düşünüldüğü için yalnız merkez ilçelerde anket yapılmıştır. Gaziantep ili merkez ilçelerde görev yapan toplam 278 Kur'an kursu öğreticisinden temsil niteliğini taşıdığı düşünülen 151 Kur'an kursu öğreticisi, rastlantısal olarak örneklem için seçilmiştir.

Araştırmanın yapıldığı tarihte, Şahinbey ilçesinde 92 Kur'an kursu mevcut idi. Bu kurslarda kadrolu ve sözleşmeli toplam 158 Kur'an kursu öğreticisi görev yapmakta idi. Şehitkâmil ilçesinde 85 Kur'an kursunda toplam 119 Kur'an kursu öğreticisi görev yapmakta idi. Şahinbey'de görev yapan Kur'an kursu öğretmenlerinden 87'si İlahiyat, 56'sı ön lisans, 9'u imam hatip lisesi, 2'si diğer lisans, 4'ü yüksek lisans mezunu idi. Şehitkâmil ilçesinde görev yapan Kur'an kursu öğretmenlerinden 59'u İlahiyat, 43'ü ön lisans, 13'ü imam hatip lisesi, 1'i diğer lisans ve 3'ü yüksek lisans mezunu idi.

2019 yılına göre Gaziantep ilinin nüfusu 2.069.364³'tür. Şahinbey İlçesinin nüfusu 2019 yılı verilerine göre 926.544⁴'tür. Şehitkâmil ilçesinin nüfusu ise, 794.931⁵'dir.

Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışmadaki varsayımlarımız şunlardır:

1. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları geçerli ve güvenilirlerdir.
2. Anket uygulanan örneklem, evreni yansıtmaktadır.
3. Öğreticilerin büyük bir kısmı ilahiyat mezunudur.
4. Hadis kaynakları içinde, okunma oranı en yüksek olan kitap *Hadislerle İslam*'dır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada veri toplama aracı olarak, anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu geçerli ve güvenilirlerdir. Çünkü söz konusu araçların geliştirilmesinde, ölçek geliştirmede izlenilmesi gereken süreçlere ve bu süreçlerle ilgili bilimsel ölçülere uyulmuştur. Anket formu beş bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde Kur'an kursu öğretmenlerinin kişisel ve mesleki durumları ile ilgili bilgiler bulunmaktadır. İkinci bölümde Kur'an kursu öğretmenlerinin temel hadis kaynaklarını okuyup okumamaları ile ilgili bir soru bulunmaktadır. Üçüncü bölümde din görevlilerinin hadis alanına olan ilgilerini tespit etmeye yönelik sorular yer almaktadır. Dördüncü bölümde hadis usulü ile ilgili çoktan seçmeli sorular yer almaktadır. Beşinci bölümde ise 9 ana konu ile ilgili ayet, sahih hadis, mevzu hadis ve atasözlerinin karışık olarak verildiği çoktan seçmeli sorular yer almaktadır. Bu 9 konu; iman, ibadet, kadın ve aile, yeme içme, ilim, faziletler, ölüm ve ötesi, zühd ile toplumsal ilişkilerdir.

Anket formları; gerekli yasal izinler alındıktan sonra, örnekleme oluşturan Kur'an kursu öğretmenlerine, aylık toplantılarında elden teslim edilmiş, araştırma hakkında gerekli açıklama yapılmış, soruların sağlıklı bir şekilde cevaplandırılması sağlanmış, formlar doldurulduktan sonra toplanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin istatistik sonuçlarının yorumlanmasında istatistiksel analiz SPSS programı kullanılmıştır. Her bölümde kullanılan araştırma yöntem ve tekniği bilimsel olarak değerlendirilerek yorumlanmaya çalışılmıştır.

İstatistiksel değerlendirme yapılırken güven aralığı ve p değeri sonuçlara yansıtılmıştır. SPSS programlarında p değeri significance (anamlı) kelimesinin kısaltmasıdır. P değeri bir karşılaştırmada "istatistiksel anlamlı fark vardır" kararını vereceğimiz zaman olası hata miktarını göstermektedir (Kalaycı, 2009, s. 139-140).

³<https://www.nufusu.com/il/gaziantep-nufusu>, (02.05.2020).

⁴https://www.nufusu.com/ilce/sahinbey_gaziantep-nufusu, (02.05.2020).

⁵https://www.nufusu.com/ilce/sehitkamil_gaziantep-nufusu, (02.05.2020)

Ankete ait veriler SPSS programına işlenmiştir. Kur'an kursu öğrencilerinin verdiği cevaplar SPSS programına girilmiştir. İstenilen bilgilere, programdan faydalanılarak analiz sonuçları vasıtasıyla ulaşılmıştır.

Konu ile İlgili Yapılmış Çalışmalar

Mehmet Bilen'in "*T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı'na Bağlı Camilerde Görev Yapan İmamların Hadis Bilgilerinin Mahiyeti Üzerine Bir Araştırma (Ankara, Şırnak Örnekleme)*" (AÜSBE, Ankara, 1996) adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Konuyla ilgili ilk çalışmalardan biri Bilen'in 1996 yılında hazırlamış olduğu yüksek lisans tezidir. Bu çalışma bir giriş ve üç bölümden oluşmuştur. Ankara ve Şırnak'ta görev yapan din görevlileri ile sünnetin/hadisın bilinme düzeyini tespit etmek amacıyla hazırlanan anket verileri yorumlanmıştır (Bilen, 1996, s. 81-104).

Mehmet Bilen'in "*Din Görevlilerinin Hadis Bilgileri üzerine*" adlı makalesi.

Bilen'in 2007 yılında İslâmî ilimler dergisinde yayınlanmış olan makalesini inceleme imkânı bulduk. 1996 yılında yüksek lisans tezi için bir anket oluşturulmuştur. Bu anket Ankara ve Şırnak'ta görev yapan 213 din görevlisine uygulanmıştır. Aynı anket 2006 yılında Isparta'da görev yapan 96 din görevlisine uygulanmıştır. Makale 1996 yılında elde edilen bulgularla 2006 yılında elde edilen bulguların mukayesesi içerilmektedir. Makalede din görevlilerine öğrenim durumları ve kaynak bilgileri sorulmuştur. Ayrıca din görevlilerinin ilim, kadın ve yaratılış konularıyla ilgili rivayetleri bilme oranları tespit edilmiştir (Bilen, 2007, s. 81-104).

Ahmet Gür'ün "*Din Görevlilerinin Hadis Bilgilerinin Mahiyeti Üzerine Bir Alan Araştırması (Niğde ve Mersin Örneği)*" adlı yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

Bu çalışmada Niğde ve Mersin'de görev yapan toplam 309 din görevlisine anket uygulanmıştır. Anket Bilen'in anketiyle aynı doğrultudadır. Anket sonuçları, Bilen'in elde ettiği anket sonuçlarıyla karşılaştırılmıştır (Gür, 2011).

Hasan Yerkazan'ın "*Diyanet İşleri Başkanlığınca Yurt Dışında Görevlendirilen Din Görevlilerinin Hadis Bilgi ve Kültürü Üzerine Bir Araştırma*" adlı makalesi.

İnceleyebildiğimiz kadarıyla bu makale Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yurt dışında görevlendirdiği din görevlilerinin hadis bilgi seviyelerinin belirlenmesi amacıyla yazılmıştır. Araştırma kapsamında yurt dışında görevlendirilecek olan 105 din görevlisine anket uygulanmıştır. Araştırma neticesinde katılımcıların büyük bir çoğunluğunun hadis kaynakları, kaynağı açısından hadisler, hadislerin sıhhat değeri, bilgi değeri açısından hadis, hadis ilimleri, hadis ve rivayetin yapısı gibi konularda yeterli bilgi seviyesine sahip olduğu, bir kısmının ise bu konularda yeterli bilgi birikimine sahip olmadığı görülmüştür. Bu doğrultuda yurt dışında görevlendirilecek din görevlilerinin hadis ilimlerinde daha donanımlı olabilmeleri için bazı öneriler sunulmuştur (Yerkazan, 2017, s. 165-197).

Meltem Gündüz'ün "*Din Görevlilerinin Hadis Bilgilerinin Mahiyeti Üzerine Bir Alan Araştırması (Eskişehir ve Kütahya Örneği)*" yayınlanmamış Yüksek lisans tezi.

Gündüz, Eskişehir ve Kütahya illerinde görev yapan din görevlileri ile anket yapmıştır. Bu çalışma, Bilen ve Gür'ün çalışmalarına benzer niteliktedir. Çalışmada, din görevlilerinin; kütüphanelerinde bulunan hadis kitapları, hadis kitaplarını okuma oranları, hadis kaynak bilgileri, hadis usulü, kaynağı açısından hadisler, hadislerin sıhhat değeri gibi konularda bilgi seviyeleri değerlendirilerek sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada 350 din görevlisine anket uygulanmıştır. Araştırma sonucundan hareketle din görevlilerine hadis ilimlerinde daha donanımlı olabilmeleri için bazı öneriler sunulmuştur (Gündüz, 2019).

Hatice Yılmaz Ülkü'nün “T.C. Diyanet İşleri Başkanlığında Görevli Kur'an Kursu Öğreticilerinin Hadis Bilgileri Üzerine Bir Alan Araştırması (Konya-Meram ve Kocaeli- Gebze Örneği)” yayınlanmamış Yüksek lisans tezi.

Ülkü'nün tezi, Gür ve Gündüz'ün tezlerine benzer bir çalışmadır. Bu çalışma Konya-Meram ve Kocaeli- Gebze ilçelerinde görev yapan Kur'an kursu öğretmenleri ile yapılmış bir alan araştırmasıdır. Çalışmada anket yöntemi kullanılmış ve çalışmanın şekillendirilmesinde Gür'ün tezinde kullanılan yöntemlerden faydalanılmıştır (Yılmaz Ülkü, 2019).

Yerkazan'ın yurt dışında görevlendirilen din görevlilerine uygulamış olduğu anketin amacı da bizim çalışmamızda olduğu gibi, görevlilerin hadis bilgilerini ölçmektir. Bu çalışmada uygulanan ankette yalnızca likert tipi sorulara yer verilmiştir. Bizim çalışmamızda ise çoktan seçmeli sorular ve likert tipi sorular vardır.

Şefika Mutlu, *Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Etik İlkelerine Uyma Düzeylerinin İncelenmesi* (Mutlu, 2019, s. 217-241).

Bu çalışma “Öğreticilerine Göre Kur'an Kursu Öğreticiliğinin Mesleki Etik İlkeleri” adlı doktora tezinden üretilmiştir. Çalışmada Kur'an kursu öğretmenlerinin, meslektaşlarının mesleki ilkelere uyma düzeyine ilişkin görüşleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir.

Hikmet Gültekin, *Uşak İli Örneğinde İmam Hatiplerin Hadis Yeterlilikleri* (Gültekin, 2019, s. 323-361).

Bu çalışmada, uygulanan anket sorularına verdikleri cevaplar ışığında Uşak ilinde görevli imam hatiplerin hadis kaynaklarını okuma, hadisleri doğru anlama, uydurma hadisleri tanıma gibi konulardaki görüş ve yeterlilikleri değerlendirilmiştir.

Bizim çalışmamız ile Gaziantep ilinde dinin ikinci kaynağı olan sünnet/hadislerin Kur'an kursu öğretmenlerince bilinme düzeyi ortaya konacaktır. Güneydoğu Anadolu bölgesinde daha önce böyle bir çalışmanın yapılmamış olması, çalışmamızın özgün tarafıdır denilebilir.

Bulgular ve Tartışma

Kur'an Kursu Öğreticilerinin Bireysel ve Mesleki Durum Dağılımı

Kur'an Kursu Öğreticilerinin yaş dağılımları, hizmet yılları, eğitim durumları ve görev yeri türleri aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: Kur'an Kursu Öğreticilerinin Bireysel ve Mesleki Durumları

		Şahinbey		Şehitkâmil		Toplam	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Yaş	18-30	18	42,9%	24	57,1%	42	100,0%
	31-40	35	44,9%	43	55,1%	78	100,0%
	41-50	19	76,0%	6	24,0%	25	100,0%
	51 ve Üzeri	3	50,0%	3	50,0%	6	100,0%
Hizmet	1-5	30	50,0%	30	50,0%	60	100,0%
Yılı	6-10	27	50,9%	26	49,1%	53	100,0%
	11-15	16	53,3%	14	46,7%	30	100,0%
	16-25	1	16,7%	5	83,3%	6	100,0%
	26 ve Üzeri	1	50,0%	1	50,0%	2	100,0%
Eğitim	İmam Hatip Lis.	9	40,9%	13	59,1%	22	100,0%
Durumu	Ön Lisans	25	46,3%	29	53,7%	54	100,0%

	İlahiyat Fak.	35	53,8%	30	46,2%	65	100,0%
	Diğer lisans	2	66,7%	1	33,3%	3	100,0%
	Yüksek Lisans	4	57,1%	3	42,9%	7	100,0%
Görev	İlçe Merkezi	74	50,7%	72	49,3%	146	100,0%
Yeri	Kasaba	1	50,0%	1	50,0%	2	100,0%
Türü	Köy	0	0,0%	3	100,0%	3	100,0%

Çalışmamıza Şahinbey ilçesinden 76, Şehitkâmil ilçesinden ise 75 Kur'an kursu öğreticisi katılmıştır. Değişkenleri etkilemeyecek kadar az Kur'an kursu öğreticisi, demografik bilgilerini vermemiş, fakat diğer soruları cevaplamıştır. Analizde kayıp veriler (missing) olduğu zaman, geçerli yüzdeler üzerinden değerlendirme yapılmıştır.

Kur'an Kursu Öğreticilerinin Kaynak Bilgilerine Dair Bulgular

Kur'an kursu öğreticilerinin hadis kitaplarıyla ilgilerini tespit etmek üzere, onlara bazı hadis kitaplarını okuyup okumadıkları sorulmuştur. Cevap kısmında; Arapça okudum ile kısmen Arapça okudum ve Türkçe okudum ile kısmen Türkçe okudum değerleri toplanarak tek bir değer elde edilmiş ve tablo buna göre hazırlanmıştır. Kur'an kursu öğreticilerinden bu soruya cevap vermeyenler çoğunluktadır. Tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 2: Kur'an Kursu Öğreticilerinin Kaynak Bilgileri

Kitap adı	Okudum				Okumadım		Kütüphanemde Var		Kütüphanemde Yok	
	Arapça	Oran	Türkçe	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Sahih-i Buhârî	38	29,7	81	61,8	12	9,1	70	76,0	22	23,9
Sahih-i Müslim	25	25,0	50	50,0	25	25,0	31	46,2	36	50,0
Sünen-i Ebû Dâvud	11	15,0	29	39,7	33	45,2	12	20,0	47	78,3
Sünen-i Tirmîzî	15	18,5	35	43,2	31	38,2	16	26,2	45	73,7
Sünen-i Nesâî	9	12,8	19	27,14	42	60,0	7	11,8	52	88,1
Sünen-i İbn Mâce	10	13,5	22	29,7	42	56,7	12	19,3	50	80,6
Riyâzü's-Sâlihîn	45	32,8	86	62,7	6	4,3	86	85,1	15	14,8
Râmûzü'l Ehâdis	4	5,8	12	17,3	53	76,8	7	12,2	50	87,7
Hadislerle İslam	24	19,0	91	72,2	11	8,7	76	79,1	20	20,8

En çok okunan kitaplar, *Riyâzü's- Sâlihîn*, *Sahih-i Buhârî* ve *Hadislerle İslam* adlı eserlerdir. Bu eserlerin en çok okunan kitaplar olmasında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanmalarının etkisi olduğu düşünülebilir. Bazı Kur'an kursu öğreticileri, öğrencileri ile hadis dersleri yapmaktadır. Bu derslerde kaynak olarak da bu üç eseri kullanmaktadırlar. Günümüzde birçok kitaba kolayca ulaşılabilir. Bu nedenle bu kitapların okunmaması

olması tercih meselesi denilebilir. Okunmadığı en çok ifade edilen kitaplar ise *Ramuzü'l-Ehadis, Sünen-i İbn Mace* ve *Sünen-i Nesai*'dir. Bu kitapların aynı zamanda daha önce yapılan çalışmalarda da en az okunan kitaplar olduğu görülmektedir.

Kur'an Kursu Öğreticilerinin Hadislerle İlgili Tutumuna Dair Bulgular

Likert-tipi sorular araştırılan konu hakkında tutum veya görüş içeren bir ifadeye katılım düzeyini belirten seçenekler içerir. Likert-tipi sorularda katılım düzeyini belirlemek amacıyla iki aşırı uç arasında yer alan birden çok seçenek sunulur. Bu seçenekler “en yüksekten en düşüğe” veya “en iyiden en kötüye” doğru dereceli bir şekilde sıralanır. Analiz aşamasında bu seçenekler derecelerine göre birer sayısal değer atanarak kodlanır ve böylece nitel veri nicel veriye dönüştürülerek analiz edilir (Turan, Şimşek, Aslan, 2015, s. 188).

Bu bölümde Kur'an kursu öğreticilerine bu ölçekle yöneltilen soruların değerlendirilmesi yapılacaktır.

a) Hadis alanında yeterli bilgiye sahibim.

Tablo 3: “Hadis alanında yeterli bilgiye sahibim.” İfadesiyle İlgili Durum

		Evet		Kısmen		Hayır	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Bölge	Şahinbey	7	10,3%	54	79,4%	7	10,3%
	Şehitkâmil	9	12,2%	61	82,4%	4	5,4%
Yaş	18-30	6	15,0%	29	72,5%	5	12,5%
	31-40	5	6,8%	63	86,3%	5	6,8%
	41-50	5	21,7%	17	73,9%	1	4,3%
	51 ve Üzeri	0	0,0%	6	100,0%	0	0,0%
Hizmet	1-5	6	11,1%	43	79,6%	5	9,3%
Yılı	6-10	6	11,8%	40	78,4%	5	9,8%
	11-15	3	11,1%	23	85,2%	1	3,7%
	16-25	0	0,0%	5	100,0%	0	0,0%
	26 ve Üzeri	0	0,0%	2	100,0%	0	0,0%
Eğitim	İmam Hat. Lis.	1	5,0%	15	75,0%	4	20,0%
Durumu	Ön Lisans	3	6,4%	40	85,1%	4	8,5%
	İlahiyat Lisans	7	11,1%	53	84,1%	3	4,8%
	Diğer Lisans	0	0,0%	2	100,0%	0	0,0%
	Yüksek Lisans	4	57,1%	3	42,9%	0	0,0%
Görev	İlçe Merkezi	15	11,2%	109	81,3%	10	7,5%
Yeri	Kasaba	0	0,0%	0	0,0%	1	100,0%
Türü	Köy	0	0,0%	3	100,0%	0	0,0%
	Toplam	15	10,9%	112	81,2%	11	8,0%

Kur'an kursu öğreticilerinin hizmet yılı ve eğitim durumu yükseldikçe hadis alanında kendilerini yeterli görme oranları da yükselmektedir.

b) Hadis alanı ile ilgili yayınlanan kitap ve makaleleri ilgiyle takip ederim.**Tablo 4:** “Hadis alanı ile ilgili yayınlanan kitap ve makaleleri ilgiyle takip ederim.” İfadesi ile İlgili Durum

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Bölge	Şahinbey	14	21,5%	33	50,8%	18	27,7%	65	100,0%
	Şehitkâmil	11	15,7%	43	61,4%	16	22,9%	70	100,0%
Yaş	18-30	6	16,2%	19	51,4%	12	32,4%	37	100,0%
	31-40	13	18,1%	44	61,1%	15	20,8%	72	100,0%
	41-50	5	23,8%	10	47,6%	6	28,6%	21	100,0%
	51 ve Üzeri	1	20,0%	3	60,0%	1	20,0%	5	100,0%
Hizmet	1-5	10	19,6%	27	52,9%	14	27,5%	51	100,0%
Yılı	6-10	5	10,2%	28	57,1%	16	32,7%	49	100,0%
	11-15	8	30,8%	15	57,7%	3	11,5%	26	100,0%
	16-25	1	20,0%	4	80,0%	0	0,0%	5	100,0%
	26 ve Üzeri	0	0,0%	1	50,0%	1	50,0%	2	100,0%
Eğitim	İmam Hat. Lis.	1	6,3%	11	68,8%	4	25,0%	16	100,0%
Durumu	Ön Lisans	5	10,9%	26	56,5%	15	32,6%	46	100,0%
	İlahiyat Lisans	15	24,2%	32	51,6%	15	24,2%	62	100,0%
	Diğer Lisans	0	0,0%	2	100,0%	0	0,0%	2	100,0%
	Yüksek Lisans	3	42,9%	4	57,1%	0	0,0%	7	100,0%
Görev	İlçe Merkezi	24	18,6%	72	55,8%	33	25,6%	129	100,0%
Yeri	Kasaba	0	0,0%	0	0,0%	1	100,0%	1	100,0%
Türü	Köy	0	0,0%	2	100,0%	0	0,0%	2	100,0%

“Hadis alanı ile ilgili yayınlanan kitap ve makaleleri ilgiyle takip ederim” sorumuza, katılımcıların %18,5’i evet, %58,9’u kısmen, %22,5’i hayır cevabı vermiştir. Kısmen ve evet cevaplarını topladığımızda sayı, %77,4’tür. Tabloya göre; 51 ve üzeri yaş grubunun bu yayınları daha fazla takip ettiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

c) Başkalarına aktaracağım hadislerin sıhhatini önemserim.**Tablo 5:** “Başkalarına aktaracağım hadislerin sıhhatini önemserim.” İfadesi ile İlgili Durum

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Bölge	Şahinbey	61	92,4%	5	7,6%	0	0,0%	66	100,0%
	Şehitkâmil	66	93,0%	5	7,0%	0	0,0%	71	100,0%
Yaş	18-30	35	89,7%	4	10,3%	0	0,0%	39	100,0%
	31-40	65	92,9%	5	7,1%	0	0,0%	70	100,0%
	41-50	22	95,7%	1	4,3%	0	0,0%	23	100,0%
	51 ve Üzeri	5	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	5	100,0%
Hizmet	1-5	51	94,4%	3	5,6%	0	0,0%	54	100,0%
Yılı	6-10	43	87,8%	6	12,2%	0	0,0%	49	100,0%
	11-15	24	96,0%	1	4,0%	0	0,0%	25	100,0%

	16-25	5	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	5	100,0%
	26 ve Üzeri	1	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	100,0%
Eğitim	İmam Hat. Lis.	16	84,2%	3	15,8%	0	0,0%	19	100,0%
Durumu	Ön Lisans	43	95,6%	2	4,4%	0	0,0%	45	100,0%
	İlahiyat Lisans	58	95,1%	3	4,9%	0	0,0%	61	100,0%
	Diğer Lisans	2	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	100,0%
	Yüksek Lisans	5	71,4%	2	28,6%	0	0,0%	7	100,0%
Görev	İlçe Merkezi	121	93,1%	9	6,9%	0	0,0%	130	100,0%
Yeri	Kasaba	0	0,0%	1	100,0%	0	0,0%	1	100,0%
Türü	Köy	2	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	100,0%

“Başkalarına aktaracağım hadislerin sıhhatini önemserim” sorumuza hayır cevabı veren Kur’an kursu öğreticisi bulunmamaktadır. Kısmen cevabı oranı da düşüktür. Ancak Gültekin’in çalışmasından çıkan sonuca göre, İmam hatiplerin %68,4’ünün başkalarına aktaracağı hadisin sıhhatini önemsemedikleri görülmüştür (Gültekin, 2019, s. 323-361). Bu durum Kur’an kursu öğreticilerinin hadislerin kaynağı ve sıhhati konusunda farkındalık sahibi olduğunu göstermektedir.

d) Hurafelerin halk arasına yerleşmesinin en büyük etkenlerinden birisinin irşad faaliyetlerinde mevzu hadislerin kullanılmasının olduğu kanaatindeyim.

Tablo 6: “Hurafelerin halk arasına yerleşmesinin en büyük etkenlerinden birisinin irşad faaliyetlerinde mevzu hadislerin kullanılmasının olduğu kanaatindeyim.” İfadesi ile İlgili Durum

		Evet		Kısmen		Hayır		Toplam	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Bölge	Şahinbey	48	73,8%	16	24,6%	1	1,5%	65	100,0%
	Şehitkâmil	49	68,1%	19	26,4%	4	5,6%	72	100,0%
Yaş	18-30	27	69,2%	12	30,8%	0	0,0%	39	100,0%
	31-40	50	71,4%	15	21,4%	5	7,1%	70	100,0%
	41-50	16	72,7%	6	27,3%	0	0,0%	22	100,0%
	51 ve Üzeri	4	66,7%	2	33,3%	0	0,0%	6	100,0%
Hizmet	1-5	36	69,2%	14	26,9%	2	3,8%	52	100,0%
Yılı	6-10	34	70,8%	13	27,1%	1	2,1%	48	100,0%
	11-15	20	74,1%	5	18,5%	2	7,4%	27	100,0%
	16-25	3	60,0%	2	40,0%	0	0,0%	5	100,0%
	26 ve Üzeri	2	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	100,0%
Eğitim	İmam Hat. Lis.	14	70,0%	6	30,0%	0	0,0%	20	100,0%
Durumu	Ön Lisans	30	69,8%	11	25,6%	2	4,7%	43	100,0%
	İlahiyat Lisans	45	72,6%	15	24,2%	2	3,2%	62	100,0%
	Diğer Lisans	1	50,0%	1	50,0%	0	0,0%	2	100,0%
	Yüksek Lisans	5	71,4%	1	14,3%	1	14,3%	7	100,0%
Görev	İlçe Merkezi	93	72,1%	31	24,0%	5	3,9%	129	100,0%
Yeri	Kasaba	0	0,0%	1	100,0%	0	0,0%	1	100,0%
Türü	Köy	2	66,7%	1	33,3%	0	0,0%	3	100,0%

Bu sorumuza hayır cevabı veren Kur'an kursu öğreticisi çok azdır. Evet ve kısmen cevaplarını topladığımızda; en fazla bu görüşte olanların imam hatip lisesi mezunları olduğu görülmüştür. Bununla beraber oranlar birbirine yakındır. Kur'an kursu öğretmenlerinin mevzu hadislerle ilgili tutumu olumludur.

Sahih Hadis ve Mevzu Hadis İçeren İfadelere Dair Bulgular

Anketimizin beşinci kısmında 36 ifade vardır. Her konuda bir ayet, bir sahih hadis, bir mevzu hadis ve bir atasözü olmak üzere dört ifade dokuz başlık altında sorulmuştur. Karışık olarak verilen bu ifadelerin hangi kategoriye ait olduğunun Kur'an kursu öğretmenleri tarafından işaretlenmesi istenmiştir. Bu kısımda, verilerinin anlamlı etkiye sahip olduğunu düşündüğümüz sahih ve mevzu rivayetlerle ilgili ifade analizlerine yer verilecektir. Ayet ve atasözü içeren ifadelerle ilgili bulgu ve analizlere ise yer verilmemiştir.

a) “Birbirinizle ilginizi kesmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinize haset etmeyin. Ey Allah’ın kulları kardeş olun.” sahih hadisi

Tablo7 : “Birbirinizle ilginizi kesmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinize haset etmeyin. Ey Allah’ın kulları kardeş olun.” Sahih Hadisini Bilme ile İlgili Durum

		Ayet		Sahih hadis		Mevzu hadis		Atasözü		Toplam	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Bölge	Şahinbey	36	59,0%	25	41,0%	0	0,0%	0	0,0%	61	100,0%
	Şehitkâmil	34	51,5%	32	48,5%	0	0,0%	0	0,0%	66	100,0%
Yaş	18-30	19	50,0%	19	50,0%	0	0,0%	0	0,0%	38	100,0%
	31-40	35	55,6%	28	44,4%	0	0,0%	0	0,0%	63	100,0%
	41-50	14	70,0%	6	30,0%	0	0,0%	0	0,0%	20	100,0%
	51 ve Üzeri	2	33,3%	4	66,7%	0	0,0%	0	0,0%	6	100,0%
Hizmet	1-5	29	56,9%	22	43,1%	0	0,0%	0	0,0%	51	100,0%
Yılı	6-10	26	56,5%	20	43,5%	0	0,0%	0	0,0%	46	100,0%
	11-15	10	45,5%	12	54,5%	0	0,0%	0	0,0%	22	100,0%
	16-25	3	60,0%	2	40,0%	0	0,0%	0	0,0%	5	100,0%
	26 ve Üzeri	2	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	100,0%
Eğitim Durumu	İmam Hat.	10	55,6%	8	44,4%	0	0,0%	0	0,0%	18	100,0%
	Lis.	25	61,0%	16	39,0%	0	0,0%	0	0,0%	41	100,0%
	Ön Lisans	32	54,2%	27	45,8%	0	0,0%	0	0,0%	59	100,0%
	İlahiyat Lisans	1	33,3%	2	66,7%	0	0,0%	0	0,0%	3	100,0%
	Diğer Lisans	2	40,0%	3	60,0%	0	0,0%	0	0,0%	5	100,0%
	Yüksek Lisans										
Görev Yeri	İlçe	67	55,4%	54	44,6%	0	0,0%	0	0,0%	121	100,0%
Türü	Merkezi	1	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	100,0%
	Kasaba Köy	2	66,7%	1	33,3%	0	0,0%	0	0,0%	3	100,0%

“Birbirinizle ilginizi kesmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinize haset etmeyin. Ey Allah’ın kulları kardeş olun.” sahih hadisine daha çok ayet cevabı verildiği görülmektedir. “Bütün Mü’minler kardestir.” ayetine ise sahih hadis cevabı verenlerin çoğunlukta olduğu görülmüştür. Bu iki ifade birbirini çağrıştırmaktadır. Bu nedenle birbirine karıştırılmış olabilir. Kırk hadis kartelalarında bulunan ve vaazlarda sıkça kullanılan bu hadisin bilinme oranı düşüktür. Yaşı 51 ve üzeri olanlar ile 11-15 arası hizmet yılı bulunanlar bu soruya daha fazla doğru cevap vermişlerdir. En az doğru cevap veren grup ilahiyat ön lisans mezunlarıdır.

b) “Cennet nefse hoş gelmeyen şeylerle kuşatılmış. Cehennem de nefsin arzularıyla kuşatılmıştır.” sahih hadisi

Tablo 8: “Cennet nefse hoş gelmeyen şeylerle kuşatılmış. Cehennem de nefsin arzularıyla kuşatılmıştır.” Sahih Hadisini Bilme ile İlgili Durum

		Ayet		Sahih hadis		Mevzu hadis		Atasözü		Toplam	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Bölge	Şahinbey	0	0,0%	51	86,4%	7	11,9%	1	1,7%	59	100,0%
	Şehitkâmil	5	7,9%	45	71,4%	12	19,0%	1	1,6%	63	100,0%
Yaş	18-30	1	2,8%	28	77,8%	6	16,7%	1	2,8%	36	100,0%
	31-40	3	4,8%	46	74,2%	12	19,4%	1	1,6%	62	100,0%
	41-50	0	0,0%	18	94,7%	1	5,3%	0	0,0%	19	100,0%
	51 ve Üzeri	1	20,0%	4	80,0%	0	0,0%	0	0,0%	5	100,0%
Hizmet	1-5	1	2,0%	37	75,5%	10	20,4%	1	2,0%	49	100,0%
Yılı	6-10	4	9,5%	33	78,6%	5	11,9%	0	0,0%	42	100,0%
	11-15	0	0,0%	19	79,2%	4	16,7%	1	4,2%	24	100,0%
	16-25	0	0,0%	4	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	4	100,0%
	26 ve Üzeri	0	0,0%	2	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	100,0%
Eğitim Durumu	İmam Hat.	1	5,6%	13	72,2%	3	16,7%	1	5,6%	18	100,0%
	Lis.										
	Ön Lisans	1	2,5%	34	85,0%	5	12,5%	0	0,0%	40	100,0%
	İlahiyat Lisans	2	3,7%	42	77,8%	9	16,7%	1	1,9%	54	100,0%
	Diğer Lisans	0	0,0%	2	66,7%	1	33,3%	0	0,0%	3	100,0%
	Yüksek Lisans	1	16,7%	4	66,7%	1	16,7%	0	0,0%	6	100,0%
Görev	İlçe	3	2,6%	93	80,2%	18	15,5%	2	1,7%	116	100,0%
Yeri	Merkezi										
Türü	Kasaba	0	0,0%	0	0,0%	1	100,0%	0	0,0%	1	100,0%
	Köy	2	66,7%	1	33,3%	0	0,0%	0	0,0%	3	100,0%

En fazla okunan kaynak hadis kitabı olan *Riyâzü's-Sâlihîn*'de de bulunan bu sahih hadis, yaşı ve hizmet yılı daha fazla olan Kur'an kursu öğreticileri tarafından daha çok bilinmektedir. Bu soruya ilahiyat ön lisans mezunu Kur'an kursu öğreticileri ise, ilahiyat mezunu ve yüksek lisans mezunu Kur'an kursu öğreticilerine göre daha fazla doğru cevap vermişlerdir. İlahiyat mezunları, bu soru için daha fazla mevzu hadis cevabı vermiştir.

“Abdest Üstüne Abdest Nur Üstüne Nurdur” mevzu hadisi**Tablo 9:** “Abdest üstüne abdest nur üstüne nurdur.” Mevzu Hadisini Bilme ile İlgili Durum

		Ayet		Sahih hadis		Mevzu hadis		Atasözü		Toplam	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Bölge	Şahinbey	3	4,9%	52	85,2%	3	4,9%	3	4,9%	61	100,0%
	Şehitkâmil	1	1,6%	53	82,8%	5	7,8%	5	7,8%	64	100,0%
Yaş	18-30	2	5,9%	27	79,4%	3	8,8%	2	5,9%	34	100,0%
	31-40	1	1,5%	56	86,2%	4	6,2%	4	6,2%	65	100,0%
	41-50	1	5,0%	17	85,0%	0	0,0%	2	10,0%	20	100,0%
	51 ve Üzeri	0	0,0%	5	83,3%	1	16,7%	0	0,0%	6	100,0%
Hizmet	1-5	2	4,3%	41	87,2%	2	4,3%	2	4,3%	47	100,0%
Yılı	6-10	2	4,3%	39	83,0%	2	4,3%	4	8,5%	47	100,0%
	11-15	0	0,0%	21	84,0%	3	12,0%	1	4,0%	25	100,0%
	16-25	0	0,0%	2	66,7%	1	33,3%	0	0,0%	3	100,0%
	26 ve Üzeri	0	0,0%	2	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	100,0%
Eğitim Durumu	İmam Hat.	1	5,6%	15	83,3%	0	0,0%	2	11,1%	18	100,0%
	Lis.										
	Ön Lisans	0	0,0%	38	88,4%	3	7,0%	2	4,7%	43	100,0%
	İlahiyat Lisans	3	5,5%	46	83,6%	4	7,3%	2	3,6%	55	100,0%
	Diğer Lisans	0	0,0%	1	50,0%	1	50,0%	0	0,0%	2	100,0%
	Yüksek Lisans	0	0,0%	5	83,3%	0	0,0%	1	16,7%	6	100,0%
Görev Yeri	İlçe	4	3,4%	101	84,9%	7	5,9%	7	5,9%	119	100,0%
Türü	Merkezi										
	Kasaba	0	0,0%	0	0,0%	1	100,0%	0	0,0%	1	100,0%
	Köy	0	0,0%	3	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	100,0%

Halk arasında sıkça duyulan bu rivayet, Kur'an kursu öğreticileri için de sahih hadis olarak bilinmektedir. Bu rivayet bazı hadis kitaplarında “zayıf” olarak değerlendirilmiştir. Bazı hadis kitaplarında ise, “mevzu” olarak geçmektedir. Sadece 8 Kur'an kursu öğreticisi bu rivayetin mevzu olduğunu bilmektedir. Bu durum Kur'an kursu öğreticilerinin kullandıkları hadislerin, sahih hadis kitaplarında geçip geçmediği ile alakalı bir araştırma içinde olmadıklarını göstermektedir. Ayrıca bu rivayet için 8 Kur'an kursu öğreticisinin atasözü cevabı vermiş olduğu görülmektedir. En fazla doğru cevap veren grup, yaşı en fazla olan gruptur. Yaş, bu soruda önemli bir değişkendir.

c) “Bir saat tefekkür, bir yıl ibadetten daha hayırlıdır.” mevzu hadisi**Tablo10:** “Bir saat tefekkür, bir yıl ibadetten daha hayırlıdır.” Mevzu Hadisini Bilme ile İlgili Durum

		Ayet		Sahih hadis		Mevzu hadis		Atasözü		Toplam	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Bölge	Şahinbey	1	1,8%	42	76,4%	10	18,2%	2	3,6%	55	100,0%

	Şehitkâmil	1	1,5%	39	58,2%	18	26,9%	9	13,4%	67	100,0%
Yaş	18-30	1	3,2%	19	61,3%	7	22,6%	4	12,9%	31	100,0%
	31-40	1	1,5%	40	59,7%	19	28,4%	7	10,4%	67	100,0%
	41-50	0	0,0%	16	88,9%	2	11,1%	0	0,0%	18	100,0%
	51 ve Üzeri	0	0,0%	6	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	6	100,0%
Hizmet	1-5	1	2,1%	33	70,2%	7	14,9%	6	12,8%	47	100,0%
Yılı	6-10	1	2,3%	30	68,2%	9	20,5%	4	9,1%	44	100,0%
	11-15	0	0,0%	12	50,0%	11	45,8%	1	4,2%	24	100,0%
	16-25	0	0,0%	3	75,0%	1	25,0%	0	0,0%	4	100,0%
	26 ve Üzeri	0	0,0%	2	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	2	100,0%
Eğitim	İmam Hat.	0	0,0%	12	75,0%	2	12,5%	2	12,5%	16	100,0%
Durumu	Lis.	0	0,0%	12	75,0%	2	12,5%	2	12,5%	16	100,0%
	Ön Lisans	1	2,3%	31	72,1%	8	18,6%	3	7,0%	43	100,0%
	İlahiyat	1	1,9%	34	63,0%	14	25,9%	5	9,3%	54	100,0%
	Lisans	1	1,9%	34	63,0%	14	25,9%	5	9,3%	54	100,0%
	Diğer	0	0,0%	1	50,0%	1	50,0%	0	0,0%	2	100,0%
	Lisans	0	0,0%	1	50,0%	1	50,0%	0	0,0%	2	100,0%
	Yüksek	0	0,0%	2	33,3%	3	50,0%	1	16,7%	6	100,0%
	Lisans	0	0,0%	2	33,3%	3	50,0%	1	16,7%	6	100,0%
Görev	İlçe	2	1,7%	77	65,3%	28	23,7%	11	9,3%	118	100,0%
Yeri	Merkezi	2	1,7%	77	65,3%	28	23,7%	11	9,3%	118	100,0%
Türü	Kasaba	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Köy	0	0,0%	3	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	100,0%

Bu rivayet, Hz. Peygamber'e nispet edilen bir sözdür. Kur'an kursu öğreticilerinin yarısından fazlasına göre sahih olan bu rivayet hakkında atasözü cevabı da verilmiştir. Yüksek lisans mezunu Kur'an kursu öğreticileri bu soruya daha fazla doğru cevap vermişlerdir. Yaş ve hizmet yılına göre ise sahih hadis cevabı daha da artmıştır. Bu sorunun bilinmesi, eğitime doğru, yaş ve hizmet yılı ile ters orantılıdır denilebilir.

d) “Kim aşure günü oruç tutarsa Allah ona 60 sene ibadet etmiş gibi sevap yazar.” mevzu hadisi

Tablo 11: “Kim aşure günü oruç tutarsa Allah ona 60 sene ibadet etmiş gibi sevap yazar.” Mevzu Hadisini Bilme ile İlgili Durum

		Ayet		Sahih hadis		Mevzu hadis		Atasözü		Toplam	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Bölge	Şahinbey	1	1,7%	12	20,7%	44	75,9%	1	1,7%	58	100,0%
	Şehitkâmil	0	0,0%	18	27,7%	47	72,3%	0	0,0%	65	100,0%
Yaş	18-30	0	0,0%	14	41,2%	20	58,8%	0	0,0%	34	100,0%
	31-40	0	0,0%	15	24,2%	47	75,8%	0	0,0%	62	100,0%
	41-50	1	4,8%	1	4,8%	18	85,7%	1	4,8%	21	100,0%
	51 ve Üzeri	0	0,0%	0	0,0%	6	100,0%	0	0,0%	6	100,0%
Hizmet	1-5	0	0,0%	20	43,5%	26	56,5%	0	0,0%	46	100,0%
Yılı	6-10	1	2,3%	7	15,9%	36	81,8%	0	0,0%	44	100,0%

	11-15	0	0,0%	2	7,7%	23	88,5%	1	3,8%	26	100,0%
	16-25	0	0,0%	0	0,0%	4	100,0%	0	0,0%	4	100,0%
	26 ve Üzeri	0	0,0%	1	50,0%	1	50,0%	0	0,0%	2	100,0%
Eğitim Durumu	İmam Hat.	0	0,0%	6	35,3%	11	64,7%	0	0,0%	17	100,0%
	Lis.	0	0,0%	9	21,4%	32	76,2%	1	2,4%	42	100,0%
	Ön Lisans	0	0,0%	15	27,8%	39	72,2%	0	0,0%	54	100,0%
	İlahiyat Lisans	0	0,0%	0	0,0%	3	100,0%	0	0,0%	3	100,0%
	Diğer Lisans	1	16,7%	0	0,0%	5	83,3%	0	0,0%	6	100,0%
	Yüksek Lisans	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Yüksek Lisans	0	0,0%	0	0,0%	3	100,0%	0	0,0%	3	100,0%
Görev Yeri	İlçe Merkezi	1	0,8%	30	25,2%	87	73,1%	1	0,8%	119	100,0%
Türü	Kasaba	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
	Köy	0	0,0%	0	0,0%	3	100,0%	0	0,0%	3	100,0%

Az amele çok sevap va'd eden veya küçük bir günah işleyeni şiddetli cezalarla korkutan sözde hadisler mana itibarıyla bozuk ve ölçüsüz olarak kabul edilmiştir (Kandemir, 2014, s. 183). Aşure günü oruç tutan kimseye Allah'ın altmış (veya yetmiş) yıl ibadet etmiş kadar sevap vereceğini va'd eden uydurmadaki sevap israfı, onun mevzu olduğunu anlayabilmek için kâfi bir alamet sayılır (Kandemir, 2014, s. 183). Bu soruya sahih hadis cevabı veren Kur'an kursu öğreticisi sayısı fazladır. Bu sorunun bilinme durumu; yaş, hizmet yılı ve eğitim durumu ile doğru orantılıdır.

e) “Dünya muhabbeti her günahın başıdır.” mevzu hadisi

Tablo 12: “Dünya muhabbeti her günahın başıdır.” Mevzu Hadisini Bilme ile İlgili Durum

		Ayet		Sahih hadis		Mevzu hadis		Atasözü		Toplam	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Bölge	Şahinbey	0	0,0%	18	33,3%	28	51,9%	8	14,8%	54	100,0%
	Şehitkâmil	0	0,0%	21	36,2%	31	53,4%	6	10,3%	58	100,0%
Yaş	18-30	0	0,0%	13	40,6%	13	40,6%	6	18,8%	32	100,0%
	31-40	0	0,0%	18	31,6%	33	57,9%	6	10,5%	57	100,0%
	41-50	0	0,0%	6	35,3%	10	58,8%	1	5,9%	17	100,0%
	51 ve Üzeri	0	0,0%	2	33,3%	3	50,0%	1	16,7%	6	100,0%
Hizmet	1-5	0	0,0%	16	34,8%	22	47,8%	8	17,4%	46	100,0%
Yılı	6-10	0	0,0%	14	35,9%	19	48,7%	6	15,4%	39	100,0%
	11-15	0	0,0%	5	22,7%	17	77,3%	0	0,0%	22	100,0%
	16-25	0	0,0%	3	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	100,0%
	26 ve Üzeri	0	0,0%	1	50,0%	1	50,0%	0	0,0%	2	100,0%
Eğitim Durumu	İmam Hat.	0	0,0%	9	52,9%	4	23,5%	4	23,5%	17	100,0%
	Lis.	0	0,0%	11	30,6%	18	50,0%	7	19,4%	36	100,0%
	Ön Lisans	0	0,0%								

Görev	Kasaba	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	100,0%	1	100,0%
Yeri	Köy	0	0,0%	3	100,0%	0	0,0%	0	0,0%	3	100,0%
Türü											

Bu mevzu hadis hakkında, çoğunluk sahih hadis cevabı vermiş olsa da ayet ve atasözü cevabı verenler de olmuştur. Rivayet, mevzu hadis kaynaklarında geçmekte ve sahih olmadığı belirtilmektedir. Her ne kadar manası sahih olsa da, bu rivayet sahih hadis şartlarını taşımamaktadır. Yaş ve hizmet yılı ile doğru cevap sayısı doğru orantılıdır. Bu mevzu rivayet için en fazla atasözü cevabı veren grup imam hatip lisesi mezunlarıdır.

g) “İnsanların en yalancıları boyacılarla kuyumculardır.” mevzu hadisi

Tablo 14: “İnsanların en yalancıları boyacılarla kuyumculardır.” Mevzu Hadisini Bilme ile İlgili Durum

		Ayet		Sahih hadis		Mevzu hadis		Atasözü		Toplam	
		Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran	Sayı	Oran
Bölge	Şahinbey	1	1,9%	1	1,9%	42	77,8%	10	18,5%	54	100,0%
	Şehitkâmil	0	0,0%	0	0,0%	48	77,4%	14	22,6%	62	100,0%
Yaş	18-30	1	2,9%	0	0,0%	28	80,0%	6	17,1%	35	100,0%
	31-40	0	0,0%	0	0,0%	47	77,0%	14	23,0%	61	100,0%
	41-50	0	0,0%	1	6,3%	11	68,8%	4	25,0%	16	100,0%
	51 ve Üzeri	0	0,0%	0	0,0%	4	100,0%	0	0,0%	4	100,0%
Hizmet	1-5	1	2,2%	0	0,0%	36	78,3%	9	19,6%	46	100,0%
Yılı	6-10	0	0,0%	1	2,5%	30	75,0%	9	22,5%	40	100,0%
	11-15	0	0,0%	0	0,0%	20	80,0%	5	20,0%	25	100,0%
	16-25	0	0,0%	0	0,0%	3	75,0%	1	25,0%	4	100,0%
	26 ve Üzeri	0	0,0%	0	0,0%	1	100,0%	0	0,0%	1	100,0%
Eğitim	İmam Hat.	0	0,0%	0	0,0%	11	64,7%	6	35,3%	17	100,0%
Durumu	Lis.										
	Ön Lisans	1	2,8%	0	0,0%	27	75,0%	8	22,2%	36	100,0%
	İlahiyat	0	0,0%	1	1,9%	46	85,2%	7	13,0%	54	100,0%
	Lisans										
	Diğer	0	0,0%	0	0,0%	3	100,0%	0	0,0%	3	100,0%
	Lisans										
	Yüksek	0	0,0%	0	0,0%	3	50,0%	3	50,0%	6	100,0%
	Lisans										
Görev	İlçe	1	0,9%	1	0,9%	87	77,7%	23	20,5%	112	100,0%
Yeri	Merkezi										
Türü	Kasaba	0	0,0%	0	0,0%	1	100,0%	0	0,0%	1	100,0%
	Köy	0	0,0%	0	0,0%	2	66,7%	1	33,3%	3	100,0%

“İnsanların en yalancısı, boyacılarla kuyumculardır.” sözü, mevzu hadis kitaplarında akla, his ve gerçeğe muhalif olması bakımından mevzu hadise örnek olarak gösterilmektedir (Kandemir, 2014, s. 188). Çünkü bu iki grup içinde dürüst kimseler bulunduğu gibi, onların dışında kalan insanlar içinde yalan söyleyenler de vardır. Sorumuza mevzu hadis cevabı

verenler çoğunluktadır. Bununla beraber bu soruya atasözü cevabı veren Kur'an kursu öğreticisi sayısı 24'tür. Mevzu hadise atasözü cevabı veren en kalabalık grubun imam hatip lisesi mezunları olduğu görülmektedir.

Tartışma

Çalışmamızda Kur'an kursu öğreticilerine sunduğumuz "Okuduğunuz hadis kitaplarını işaretleyiniz?" kısmına katılımcıların %96'sı *Riyâzü's- Sâlihîn* cevabı vermiştir. Bilen'in çalışmasından günümüze değin yapılmış tüm araştırmalarda *Riyazu's- Salihin* en çok okunan kitaptır (Bilen, 1996, s. 103). *Hadislerle İslam* kitabının en çok okunan kitap olduğu varsayımımız doğrulanmamıştır. En çok okunan ikinci eser *Sahih-i Buhari* üçüncü eser ise *Hadislerle İslam'dır*. En az okunan eserler ise *Ramuzü'l- Ehadis* ve *Sünen-i Nesai'dir*. Kitapların okunma oranları ile kütüphanelerde bulunma oranları arasında doğru orantı vardır.

Kur'an kursu öğreticilerinin, %11,7'si kendisini hadis alanında yeterli görmektedir. %80,99'u ise kendisini hadis alanında kısmen yeterli görmektedir. Bu durum günümüzde *Hadislerle İslam* ve *Riyazü's-Salihin* eserlerinin hadisler için yeterli kaynaklar olarak algılanıyor olmasından kaynaklanmış olabilir. Gündüz'ün yapmış olduğu çalışmaya göre; din görevlilerinin yaklaşık %40'ı hadis alanı ile ilgili yeterli bilgi ve donanımına sahip olmadığını ifade etmektedir (Gündüz, 2019, s. 289). Çalışmamızda kendisini hadis alanında yetersiz gören Kur'an kursu öğreticisinin hayli az olduğu görülmüştür.

"Hadis alanı ile ilgili yayınlanan kitap ve makaleleri ilgiyle takip ederim" sorumuza, katılımcıların %18,52'si evet, %56,30'u kısmen, %25,19'u hayır cevabı vermiştir. Kur'an kursu öğreticilerinin bir kısmının halen açık öğretim fakültesi ilahiyat önlisans bölümü okuduğu ve bir kısmının da ilitam programlarından ön lisans lisansa tamamlıyor olduğu görülmektedir. Ayrıca yüksek lisans yapan Kur'an kursu öğreticisi sayısı da giderek artmaktadır. Dolayısıyla birçok Kur'an kursu öğreticisi aynı zamanda öğrencidir. Gültekin'in çalışmasında imam hatiplerin %37,4'ü evet, %47,8'i ise hayır cevabı vermiştir. Kur'an kursu öğreticilerinin çoğunluğunun güncel ve akademik yayınları takip ettiği; imam hatiplerin çoğunluğunun ise bu tür yayınlara ilgi duymadığı görülmektedir (Gültekin, 2019, s. 329).

"Başkalarına aktaracağım hadislerin sıhhatini önemserim" sorumuza hayır cevabı veren Kur'an kursu öğreticisi bulunmamaktadır. Kur'an kursu öğreticilerinin %92,70'i evet, %7,30'u kısmen cevabı vermiştir. Gündüz'ün yapmış olduğu çalışmada din görevlilerinin %87'sinin bu soruya evet cevabı vermiş olduğu görülmüştür (Gündüz, 2019, s. 289). Bu durum dini bilginin aktarılması açısından belli bir düzeye de işaret etmektedir.

"Hurafelerin halk arasına yerleşmesinin en büyük etkenlerinden birisinin irşad faaliyetlerinde mevzu hadislerin kullanılmasının olduğu kanaatindeyim" sorusuna katılımcıların %70,80'i evet, %25,55'i kısmen, %3,65'i hayır cevabı vermiştir. Gündüz'ün çalışmasından çıkan sonuca göre; aynı kanaati taşıyan din görevlisi oranı %83'tür (Gündüz, 2019, s. 289). Bu durum İslam dininin hurafelerden arınması adına bir farkındalığın olduğunu göstermektedir.

En az bilinen sahih hadis, "Birbirinizle ilginizi kesmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinize haset etmeyin. Ey Allah'ın kulları kardeş olun" (Buhârî, "Edeb", 57; Müslim, "Birr", 28; Ebû Dâvud, "Edeb", 48) hadisidir. İfadelerin içerisinde yeralan "Tüm mü'minler kardeşdir" (el-Hucurat, 49/10) ayetine sahih hadis cevabı veren Kur'an kursu öğreticileri, "Birbirinizle ilginizi kesmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinize haset etmeyin. Ey Allah'ın kulları kardeş olun" (Buhârî, "Edeb", 57; Müslim, "Birr", 28; Ebû Dâvud, "Edeb", 48) sahih hadisine de ayet cevabı vermişlerdir. Burada bir yanlış anlaşılma olduğu farz edilmektedir. Yaş ve hizmet yılı arttıkça sahih hadisleri tanıma oranının da arttığı görülmektedir.

Bilinme oranı en düşük mevzu rivayet; “*Dünya ahiretin tarlasıdır*” (Sehâvî, 1979, s. 217; Aclûnî, 1421, 2/ 412; Sagânî, 1405, 64) rivayetidir. Bu rivayet hakkında Sağânî “mevzu”, Sehâvî “lem ekîf aleyhi (vâkıf olmadım)” demiştir. Kur’an kursu öğreticilerinin büyük bir kısmına göre ise bu rivayet sahih hadistir. Daha sonra en az bilinen rivayet “*Abdest üstüne abdest, nur üstüne nurdur*” (Aclûnî, 1421, 2/336; Sehâvî, 1979, 1/401; Aliyyü’l-Kârî, 1986, 1/361) rivayetidir. Âlimlerin bir kısmına göre zayıf, bir kısmına göre mevzu olan bu rivayet; Kur’an kursu öğreticilerinin %84’üne göre sahih hadis, %3,2’sine göre ayettir. En az bilinen üçüncü rivayet, “*Bir saat tefekkür, bir yıl ibadetten daha hayırlıdır*” (Aclûnî, 1421, 1/310; Aliyyü’l- Kârî, 1986, 1/162; Elbânî, 1992, 1/322) rivayetidir. Bu rivayet için, Kur’an kursu öğreticilerinin %66,4’ü “sahih hadis” demiştir. Bilen’in yapmış olduğu çalışma sonucunda da din görevlilerinin %68,5’i bu rivayete “sahih hadis” demişlerdir (Bilen, 2007, s. 81-104). Diğer mevzu rivayetlerin bilinme oranı düşüktür. Bunun nedeninin de hadis kaynaklarının, bilhassa da mevzu rivayetlerle ilgili kitapların çok az okunması olduğu söylenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç

Çalışmamız Gaziantep ili Şahinbey ve Şehitkâmil ilçelerinde görev yapan Kur’an kursu öğreticilerinin hadis bilgi düzeyleri üzerine bir alan araştırmasıdır. Çalışmamızın sonuçları şöyledir:

1. Kur’an kursu öğreticileri arasında en çok okunan hadis kitabının *Riyazü’s Salihin* olduğu görülmüştür. Toplam 131 kişi bu eseri okuduğunu belirtmiştir. En çok okunan ikinci eser *Sahih-i Buhari*, üçüncü eser ise *Hadislerle İslam’dır*. En az okunan eserler ise *Ramuzü’l- Ehadis* ve *Sünen-i Nesai’dır*. Kitapların okunma oranları ile kütüphanelerde bulunma oranları arasında doğru orantı vardır.
2. Araştırmamıza göre; 127 (%92,70) öğretici başkalarına aktardığı hadisin sıhhatini önemsemektedir. Hadis alanı ile ilgili yayınlanan kitap ve makaleleri takip eden Kur’an kursu öğreticisinin oranı %18’dir. Kur’an kursu öğreticilerinin %25’i ise bu yayınları takip etmemektedir. Hurafelerin halk arasına yerleşmesinin en büyük etkenlerinden birisinin irşad faaliyetlerinde kullanılan mevzu hadisler olduğu kanaatinde olan Kur’an kursu öğreticilerinin oranı ise %70’tir.
3. Sahih hadislerle ilgili verilere göre; en çok bilinen sahih hadis %98,5 oranla “*Sizin en hayırlınız, Kur’an’ı öğrenen ve öğretenlerinizdir*” hadis-i şerifidir. Daha sonra %97,7 ile “*Hayâ imandandır.*” hadis-i şerifi gelmektedir. En az bilinen sahih hadis ise %44,9 ile toplumsal ilişkilerle alakalı “*Birbirinizle ilginizi kesmeyin, birbirinize sırt çevirmeyin, birbirinize haset etmeyin. Ey Allah’ın kulları kardeş olun.*” hadis-i şerifidir. Öğreticilerin %55,1’i bu sahih hadise ayet demişlerdir. Bunun dışında diğer hadislerin genel olarak bilindiği tespit edilmiştir. 9 sahih hadisten 5’inde Şahinbey ilçesindeki öğreticilerin anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu durumda Şahinbey ilçesindeki Kur’an kursu öğreticilerinin gruplar halinde kendi aralarında yaptıkları *Hadislerle İslam* okumaları faaliyetinin etkisi olduğu düşünülebilir.
4. Mevzu rivayetlerin genel olarak bilinme oranı düşüktür. En çok bilinen mevzu rivayet kadın ve aile ile ilgili olan rivayettir. En az bilinen mevzu rivayet ise ölüm ve ötesi ile ilgili olan mevzu rivayettir.

Öneriler

Araştırmamızın sonuçlarına göre, Kur’an kursu öğreticilerinin, dolayısıyla halkın hadis bilgilerinin sağlam bir zemine oturtulması için önerilerimiz şunlardır:

1. Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından henüz hazırlanmış olan ‘Din Görevlisi ile 365 Gün ‘Her gün bir ayet, bir hadis, bir dua, bir fetva’ kitabının tüm öğreticiler tarafından alınıp mutlaka okunması sağlanabilir.
2. Kur’an kurslarında her gün öğrencilere mutlaka bir ayet, bir hadis açıklanabilir. Böylece kursa bir yıl gelmiş olan öğrencilerin hadis kültürü gelişir. Seçilen hadisler sebeb-i vürudları ile aktarılırsa daha da kalıcı bir öğrenme oluşacaktır.
3. Kur’an kursu öğreticilerine yapılan seminerlerin bir kısmı hadis ilmine ayrılarak, öğreticilerle hadis usulü, hadis tarihi ve klasik hadis metinleri dersleri yapılabilir. Özellikle halk arasında çokça dolaşan mevzu rivayetlerle ilgili eğitim verilebilir.
4. Diyanet İşleri Başkanlığı, müftülükler, öğrenim düzeyini yükseltmek isteyen personeline tayin, izin vb. konularda gerekli kolaylığı göstermelidir.
5. Kur’an kurslarında ders kitabına ek olarak bilhassa ibadetlerle ilgili sahih hadislerin yer aldığı kitapçıklar hazırlanıp, kurslarda bulundurulabilir.
6. İnternet ve sosyal medya günümüzde oldukça yaygın bir biçimde kullanılmaktadır. Maalesef hurafeler ve mevzu hadislerde internet ve sosyal medya aracılığı ile milyonlara ulaşmaktadır. Diyanet ve mensupları olarak halkın bu şekilde öğrendiği yanlış bilgilerle de mücadele etmek için projeler geliştirilebilir.
7. Diyanet TV’de ve Diyanet Radyo’da hadislerle ilgili kamu spotları yapılabilir. Vatandaşın sahih hadislerle ulaşarak, mevzu rivayetlerden uzaklaşması sağlanabilir.
8. Kurslarda çocuklarla ödüllü hadis ezberleme yarışması yapılabilir.
9. Yüksek din öğretiminde, ayet, hadis, atasözü, deyim gibi kavramların ne anlama geldiği; aralarında nasıl bir fark olduğu öğretilmelidir.

Kaynakça

- Abou-Stait, F. (2005). Are exports the engine of economic growth? An application of cointegration and causality analysis for Egypt, 1977-2003. *African Development Bank Economic Research Working Paper Series*, 76, Tunisia.
- Aclûnî, İ. (1421). *Keşfu’l-hafâ ve müzîlû’l-ilbas ammâ işteharâ mine’l- ehâdisi alâ elsineti’n-nâs*. thk. Şeyh Yusuf b. Mahmud el- Hac Ahmed. Dimeşk: Mektebetü’l-İlmi’l- Hadîs.
- Aliyyü’l- Kârî, N. (1986). *Esrârü’l-merfûa fi’l-ahbâri’l-mevzûa*. thk. Muhammed Lûtfi es-Sabbağ. Beyrut: el-Mektebetü’l- İslâmî.
- Bilen, M. (1996). *T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı’na Bağlı Camilerde Görev Yapan İmamların Hadis Bilgilerinin Mahiyeti Üzerine Tecrübi Bir Araştırma (Ankara, Şırnak Örneklemleri)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Bilen, M. (2007). “Din Görevlilerinin Hadis Bilgileri Üzerine”. *İslami İlimler Dergisi* 1/4, 81-104.
- Buhârî, M. (1422). *el-Câmi’u’s-Sahîh*. thk. Muhammed Zuhayr b. Nasır el- Nasır. Dimeşk: Daru Tavku’n-Necat.
- Ebû Dâvûd, S. (ts). *Sünen-i Ebû Dâvûd*. thk. Muhammed Mahyuddin Abdulhamid. Beyrut: Mektebetü’l-Asriyye.
- Elbânî, M. N. (1992). *Silsiletü’l-ehadisi’z-zaîfe ve’l-mevzûa*. Riyad: Dâru’l- Meârif.
- Gültekin, H. (2019). “Uşak ili örneğinde İmam Hatiplerin yeterlilikleri”. *Mevzu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 323-361.
- Gündüz, M. (2019). *Din Görevlilerinin Hadis Bilgilerinin Mahiyeti Üzerine Bir Alan Araştırması (Eskişehir ve Kütahya Örneği)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Gür, A. (2011). *Din Görevlilerinin Hadis Bilgilerinin Mahiyeti Üzerine Bir Alan Araştırması (Niğde ve Mersin Örneği)*. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- İbn Arrâk, Ebu’l-Hasan. (ts). *Tenzîhü’ş- şer’iati’l-merfû’a ani’l- ehâdisi’ş- şer’iati’l- mevzû’a*.

- nşr. Abdullvehhâb Abdullatif. Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye.
- İbn Mâce, M. (ts). *Sünen-i ibn Mâce*. thk. Muhammed Fuad Abdulbaki. Halep: Dâru İhyar'l-Kütübî'l-Arabiyye.
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik verileri*. Ankara: Asil Yayınları.
- Kandemir, Y. (2014). *Mevzû hadisler*. İstanbul: MÜ. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.
- Karasu, T. (2019). “Kur'an Kursu Öğreticilerine Göre Okul Öncesi Dönemde Din Eğitimi: Muş İli Örneği.” *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 1.51/482, 479-500.
- Korkmaz, M. (2012). *Kur'an kurslarında din eğitimi (Din eğitimi el kitabı)*. Ed. R. Doğan, R. Ege. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Mutlu, Ş. (2019). “Kur'an Kursu Öğreticilerinin Mesleki Etik İlkelerine Uyma Düzeylerinin İncelenmesi”. *Mesned İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, 10/1, 217-241.
- Müslim, H. (ts). *Sahih-i Müslim*. thk. Muhammed Fuad Abdulbaki. Beyrut: Dâru İhyâi Turas.
- Nesâî, A. (1986). *el-Mücteba mine's-sünen= es-Süneni's-sugra li'n-Nesâî*. thk. Abdulfettah Ebû Gudde. Halep: Mektebü'l-Metbu'atü'l-İslâmiyye.
- Sehâvî, M. (1979). *el-Mekâsıdu'l-hasene fî beyâni kesîrin mine'l-ehâdisi'l- müştahire ale'l-elsine*. Beyrut: Dâru'l- Kütübü'l-İlmiyye.
- Sagânî, M. (1405). *Mevzû'ât*. thk. Abdurrahman Halef. Dimeşk: Dâru'l-Me'mun li'l-Turas.
- Tirmizî, E. İ. (1998). *Sünen-i Tirmizî*. thk. Beşşar Avad Ma'ruf. Beyrut: Daru'l- Garbi'l- İslâmî.
- Turan, İ., Şimşek, Ü., Aslan, H. (2015). “Eğitim Araştırmalarında Likert Ölçeği Ve Likert-Tipi Soruların Kullanımı ve Analizi”. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 188.
- Yerkazan, H. (2017). “Diyanet İşleri Başkanlığınca Yurt Dışında Görevlendirilen Din Görevlilerinin Hadis Bilgi ve Kültürü Üzerine Bir Araştırma”. *Amasya Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Dergisi*, 5/9, 165-197.
- Yıldırım, E. (2011). *Hadis problemleri*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Yıldırım, E. (2020). *Kur'an bize yeter söylemi*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yılmaz, Ülkü, H. (2019). *T.C. Diyanet İşleri Başkanlığında Görevli Kur'an Kursu Öğreticilerinin Hadis Bilgileri Üzerine Bir Alan Araştırması (Konya-Meram ve Kocaeli- Gebze Örneği)*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.